

Kontrollkäik SA Tartu Ülikooli Kliinikumi psühhiaatriakliinikusse

(1) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 21.01.2013 etteteatamata SA Tartu Ülikooli Kliinikum psühhiaatriakliinikut.

SA Tartu Ülikooli Kliinikumi psühhiaatriakliinik (edaspidi *kliinik*) koosneb akuutpsühhiaatria-, psühhiaatria- ning lastepsühhiaatriaosakondadest. Kliinikus on 89 voodikohta.¹ Kõikides osakondades osutatakse ambulatoorset ja statsionaarset psühhiaatrilist abi (erakorraline, vältimatu, vältimatu tahtest olenematu psühhiaatriline abi) ning tehakse kohtupsühhiaatrilisi ekspertiise (va lastepsühhiaatria osakonnas). Kontrollkäigu hetkel oli kliiniku akuutpsühhiaatriaosakonnas ravil 32, psühhiaatriaosakonnas 32 ning lastepsühhiaatriaosakonnas 16 patsienti.

Viimati kontrollis õiguskantsler kliinikut 09.03.2010.²

(2) Õiguskantsler kontrollis, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokolli artiklis 3 sätestatud riigi ennetusametuse funktsiooni, kas külastatud osakondades on tagatud isikute põhiõigused ja -vabadused.

(3) Kontrollkäigu raames külastasid õiguskantsleri nõunikud osakondade ruume ning vestlesid ringkäigu ajal osakondade töötajatega. Eraldusruumi kontrollimisel pöörasid õiguskantsleri nõunikud erilist tähelepanu eraldusruumi sisustusele ning eraldatud patsiendi nõuetekohase jälgimise võimalustele. Dokumentide kontrollimisel tutvusid õiguskantsleri nõunikud ohjeldusmeetmete rakendamise registrite ning ohjeldatud patsientide toimikutes sisalduvate dokumentidega.

(4) Õiguskantsleri seisukoht

Kontrollkäigu tulemusel tuvastas õiguskantsler kliinikus probleemina, et ohjeldusmeetmete rakendamine kliiniku akuutpsühhiaatriaosakonnas võib toimuda teiste patsientide vaateväljas.

Ohjeldusmeetmete rakendamine

Akuutpsühhiaatriaosakonnas oli kaks ohjeldusmeetmete rakendamise ruumi funktsionaalsete vooditega. Ringkäigul tuvastasid õiguskantsleri nõunikud, et kolmekohalises jälgimispalatis oli seinalaiune läbipaistev aken kõrvalasuvasse palatisse ning jälgimispalati ukseks oli aken koridori. Kõrvalasuvas palatis ning koridoris võib teisi patsiente viibida igal ajal, mistõttu teised patsiendid võivad jälgimispalatis toimuvat näha. Vestlustest töötajatega selgus, et mitme patsiendi samaaegsel mehaanilisel ohjeldamisel kasutatakse eraldussirme.

Ohjeldusmeetme rakendamine on väga intensiivne isiku põhiõiguste riive. Õigusi ja vabadusi võib põhiseaduse (edaspidi PS) § 11 järgi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Põhiõiguste riive põhiseaduspärasuse tagamiseks peab riivel muu hulgas olema legitiimne eesmärk ning

¹ Terviseametilt saadud andmed 05.12.2012 seisuga.

² Kontrollkäigu kokkuvõte on kättesaadav aadressil:

http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaigu_kokkuvote_sa_tartu_ulikooli_kliinikumi_psuhhiaatriakliinik.pdf.

riive ise peab olema proportsionaalne.³ See tähendab, et isiku põhiõigusi ei tohi piirata suuremas ulatuses, kui see on hädavajalik põhiõiguse riive tinginud legitiimse eesmärgi saavutamiseks.

PS § 20 lg 2 p 5 järgi võib vabaduse võtta ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras muu hulgas vaimuhaige kinnipidamiseks, kui ta on endale või teistele ohtlik. Legitiimseks eesmärgiks on sellisel juhul vaimuhaigest isikust lähtuva ohu kõrvaldamine.

Isiku hoidmisel sundasendis teiste patsientide vaateväljas võib lisaks isiku vabaduspõhiõiguse riivele tegemist olla PS § 18 järgi keelatud väärrikust alandava kohtlemisega, kuna see võib negatiivselt mõjutada ohjeldatu enesehinnangut. Nimetatud väärrikust alandavat kohtlemist ei saa pidada vabaduspõhiõiguse riive legitiimse eesmärgi saavutamiseks sobivaks ega vajalikuks ning vabaduspõhiõiguse selline riive ei ole põhiseadusega kooskõlas.

PS § 18 järgi keelatud piinamise, julma või väärrikust alandava kohtlemise ohtu aitab ära hoida psühhiaatrilise abi seadusest (edaspidi PsAS) tulenev ühemõtteline tervishoiuteenuse osutaja kohustus tagada, et ükski jälgimisruumis mehaaniliselt ohjeldatud inimene ei oleks teiste patsientide nägemisulatuses. Nimelt PsAS § 14 lg 2 p 3 järgi peab mehaanilise ohjeldamise ajal olema tagatud, et ükski ohjeldatav ei ole teiste patsientide nägemisulatuses.⁴

Õiguskantsler on seisukohal, et mehaanilise ohjeldamise rakendamisel akuutpsühhiaatriaosakonna jälgimisruumis, mille seinas on läbipaistev aken kõrvalasuvasse palatisse ning uksel on aken koridori, võib tegemist olla PS § 18 järgi keelatud ohjeldatud isiku väärrikust alandava kohtlemisega. Jälgimispalat ei vasta PsAS § 14 lg 1 p 3 nõuetele, kuna selles ei ole tagatud ohjeldusmeetme kohaldamine teiste patsientide vaateväljast väljaspool.

Tulenevalt eeltoodust **teeb õiguskantsler SA-le Tartu Ülikooli Kliinikum ettepaneku tagada mehaanilise ohjeldamise rakendamine väljaspool teiste patsientide nägemisulatust.**

(5) Kokkuvõte

Õiguskantsleri nõunikud pöörasid kontrollkäigul peamist tähelepanu eraldusruumile ning ohjeldusmeetmete kohaldamise praktikale ning dokumenteerimisele. Õiguskantsler teeb kontrollkäigu tulemusel isikute põhiõiguste ja -vabaduste tagamiseks SA-le Tartu Ülikooli Kliinikum ettepaneku tagada psühhiaatriakliinikus mehaanilise ohjeldamise rakendamine väljaspool teiste patsientide nägemisulatust.

Õiguskantsler palub SA-lt Tartu Ülikooli Kliinikum teavet nimetatud ettepaneku täitmise kohta hiljemalt 01.06.2013.

³ Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2012, § 11, p 3. Kättesaadav aadressil: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-11/>.

⁴ Nii on ka piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee on leidnud, et mehaaniliselt ohjeldatu peab olema väljaspool teiste ravil viibivate isikute vaatevälja, välja arvatud juhul, kui ohjeldatu selgesõnaliselt nõuab vastupidist või kui on teada, et isik eelistab seltskonda. - Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 16. üldaruanne (CPT/Inf (2006) 35), p-d 48 ja 50. Kättesaadav aadressil: <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-16.pdf>.